

EDIFIAK NNYŌŃ MME JEW

Ezra 1:1-11; 3:1-13.

ŌYŌHŌ UKPEP-ŃKPŌ 426

Eke Mkparawa

IKŌ IBUOT: “Mbufo ema enyime enyuñ ekop, eyedia ufŃn isŃn” (Isaiah 1:19).

Ke Esen Idut

Ema emum nditŃ Israel nte mbuot-ekŃn oto ke ntak nsŃn-ibuot mmŃ. Jeremiah, anditiñ ntiñ-nnim ikŃ ama ebem iso etiñ ete ke emi eyetibe edieke mmŃ etrede ndikop uyo Abasi. Enye ama oduri mmŃ utŃn “ekabare ekpŃn mme idiŃk usuñ mbufo, ye mme idiŃk-ido mbufo, ekunyuñ ebine abasi efen, man enam ñkpŃ mmŃ” (Jeremiah 25:5, 6). Edi mmŃ ikakpañke utŃn nte enye eketiñde IkŃ Abasi. Nebuchadnezzar, Edidem Babylon ama atañ mmŃ ŃnyŃn ke obio esie.

Nnyin ima ikpep ibaña mme ñkpŃ emi okotibede ke idut mme okpono-ndem oro. Ema etop Daniel esin ke obube mme ekpe koro enye ŃkŃbŃnde akam ŃnŃ ŌbŃn Abasi (Daniel 6:10, 16). Nnyin imeti ite ke angel ama okibi inua mme ekpe ndien ama anyaña Daniel (Daniel 6:22). Nnyin ima inyuñ ikot ibaña Shadrach, Meshach ye Abed-nego emi ekesinde ndituak ibuot nnŃ owo o-gold. Ema ebŃp mmŃ enyuñ etop esin ke obube ikañ, edi Abasi ekekpeme mmŃ (Daniel 3:21). NditŃ Hebrew ita emi ema etara ewŃrŃ ke obube ikañ, ikañ “inyuñ ifrike mmŃ baba idet ibuot kiet, ndien “baba utebe ikañ inyuñ isimke mmŃ” (Daniel 3:27). Mbon Babylon ekenyene ndifiŃk Abasi akpanikŃ koro baba Abasi efen eke ekemedede ndinyaña ntem miduhe” (Daniel 3:29).

Ntiñ-nnim IkŃ

NditŃ Israel ekedu ke ntañ-mfep ke ofuri isua ata ye duop kpa nte Jeremiah ama eketiñ onim. Ke utit ini oro, Abasi ama otuk esit Edidem Cyrus emi akakarade kpukpru ebekpo ukara ererimbot ini oro. Cyrus ama anam kpa nte ŌbŃn ekesinde enye ke esit. Enye ama ŃnŃ uyo emi ŃkŃnŃde NditŃ Israel unen ndifiak nnyŃn ke Jerusalem. Cyrus ama etiñ ete ke Abasi “okowuk” imŃ ete ibŃp “ufŃk” Esie ke Jerusalem. Edi Solomon eyen David ŃkŃbŃp akpa ufŃk-Abasi, me itie-ukpono Abasi. Enye ekedi ata ediye ebiet erituak-ibuot ndien Abasi ekesisobo ye NditŃ Israel do. Ke ini eketañde nditŃ Israel efep, ema ebiet ebiet erituak-ibuot ye itie-uwa oro enyuñ ebom ibibene esie (2 Chronicles 36:19). NditŃ Israel ikekemeke nditim ñkpono Abasi ke itie-ukpono Abasi miduhe.

Ke ini ekebererede usuñ akpa Itie-ukpono Abasi, Solomon ama ŃbŃn akam ete yak Abasi okop akam mbon ntañ-mfep ke adañemi mmŃ ediwoñŃrede etiene Abasi ke ofuri esit mmŃ enyuñ ebŃn akam ese IsŃn EñwoñŃ oro (1 Ndidem 8:47-49). Uwut-ñkpŃ edi Daniel, owo ntañ-mfep, emi ekebererede usuñ-ofum (window) esie emi esede Jerusalem onim ke ini ŃbŃnŃde akam ndien Abasi ama okop akam esie.

Ata

Okoto ke ewuhŃ emi Cyrus okowukde, utibe idorenyin erikpono Abasi ke itie-ukpono Abasi nte Enye (Abasi) eketemedede odu. Ndusuk owo ema ebeñe-idem ndiyere ikot oro. “Anie mbufo odu ke otu kpukpru ikŃt esie, yak Abasi esie odu ye enye, yak enyuñ ŃdŃk ke Jerusalem emi odude ke Judah, onyuñ ŃbŃp ufŃk Jehovah Abasi Israel (enye edi Abasi) emi odude ke Jerusalem.” Ediwak owo ema eyom ifet ndikpañwam ke eritŃnŃ ntak mbŃp Itie-ukpono Abasi. MmŃ ema ebeñe-idem ndifiak ñka IsŃn EñwoñŃ emi Abasi ŃkŃnŃde mme ete mmŃ. Ndusuk mmŃ emi ekeyomde ndika Jerusalem ekedi mme mkparawa emi ekemanade ke Babylon ke ema eketañ mme ete mmŃ efep. Edi akpanikŃ ete ke ema etiñ mme utibe edidiŃn ye eñwoñŃ Abasi enŃ mmŃ. MmŃ ekeyom ndikpono Abasi nnyuñ nnam ñkpŃ Esie. Mfin emi ikot odu ŃnŃ mkparawa ndinam ñkpŃ nnŃ ŌbŃn. Nte afo edi kiet emi eyerede ikot emi? Nte enyaña fi ndien ke ananam udeme utom fo ŃnŃ Jesus?

Mbon Ntañ-mfep

Ndusuk owo ke otu mme Jew emi ekedude ke otu mbon ntañ-mfep ema ekop inem ndiduñ do. Ekeme ndidi ke mmọ ema enyene nti utom ye ufọk iduñ. Mmọ ema ekop uyuhọ ndisuhọ nte ifin ke ini mmọ eken ekenyọñde eka isoñ emi ọkọfiọrọde mmọñ-eba ye aran-ọkwọk. Mmọ ema emek ndiduñ ke esen idut emi mme asua mmọ ekekarade mmọ ekan ndinyene ifet nditiene ndu ke otu mbon Abasi emi eketọñde ntak ebọp itie-ukpono Abasi. Nte idighe esen-ńkpọ mmọ ndinyime ndidu ke itie ntañ-mfep ndinyuñ nsuhọre idem ndu ke idak esen ukara ńkan ndinyene Abasi ke Ọbọñ ye Andida mmọ usuñ. Nte idighe esen-ńkpọ mfin emi ndusuk owo ndimek ndidu ke ufin Satan ńkan ndinyene erinyaña nnyuñ ńwọrọ ke ufin idiọk-ńkpọ? Edi mfin emi, imokut nte mme owo emekde ndinam ńkpọ nnọ asua ukpọñ mmọ ńkan ndinyene edidiọñ Ọbọñ nnyin Jesus Christ.

Mme Enọ

Ikedighe Cyrus ndinọ unyime ete nditọ Israel efiak enyọñ eka Jerusalem ikpọñ-ikpọñ, edi enye ama onuk ikọt esie ye mme Jew emi ekesuhọde ete eñwam ńko. Ema esọñọ mmọ idem ete enọ mme enọ sidibe (silver) ye eme (gold) ye mme ọsọñ-urua ńkpọ ọkọrọ ye mme ufene ke eke enọ ima-esit ke eke Ufọk-Abasi esọk mmọ. Mbon oro ema enyene udọñ ndiñwam kpa nte ndusuk owo mfin emi enyenede udọñ ndiyak ini mmọ ye okuk nnọ Ufọk-Abasi okposuk edi oro mmọ minyeneke erinyaña.

Ndisana Mkpoduoho

Cyrus ama enyene mme ńkpọ ndidian ke mme enọ oro. Enye ama ọtọñọ ntak ayak ndisana mkpoduoho emi eketañde ke itie-ukpono Abasi ọnọ mmọ. Ke ńkpọ nte isua ata ye duop mbemiso, ke Nebuchadnezzar ama akatañ mbon emi ke ufin, enye ńko ama atañ ndisana ńkpọ ke Ufọk-Abasi. Ekeda sidibe (silver) ye eme (gold) enam mmọ, ndien ikedighe nsọñ-urua ńkpọ ikpọñ-ikpọñ edi ekedi ndisana ńkpọ emi ekesidade ekpono Abasi. Mkpoduoho sidibe (silver) ye eke eme (gold) tọsin ition ye ikie inañ ke ekebon ke Babylon ke mme isua oro, ndien idahaemi ema etọñọ ntak enọ mmọ eka Jerusalem ye mmọ oro ekefiakde enyọñ.

Emeti nte Abasi akamiade Belshazzar ufen ke ndisak Abasi nsahi ke ndikama ndusuk ndisana mkpoduoho oro otime-otime? (Ọyọhọ Ukpep-ńkpọ 422). Enye ama ọdiọñọ nte Abasi ọkọsuhọrede Nebuchadnezzar onim, edi Belshazzar ama emenere idemesie ke enyọñ ańwana ye Ọbọñ Enyọñ. Enye ooro mme abasi o-gold ye eke sidibe utu ke ndinọ Abasi Ubọñ “emi ibifik fo odude Enye ke ubọk, emi kpukpru usuñ fo enyuñ enyenede Enye” (Daniel 5:23). Ekewet mme ikọ emi ebaña Belshazzar “emedomo fi ke balance enyuñ ekut ete ke afo ukemke.” Kpa ke okoneyo emi enye ye tọsin mbọñ esie ekeñwọñde ńkpọ ke ndisana kọp, ema ewot Belshazzar ndien mbon Medes ye Persia ema eda ubọñ.

Ndifiak ńka Jerusalem

Ana edi ke esit ama emenere mme owo ke ini Nditọ Israel ekekpọñde Babylon enyọñ obio mmọ. Owo itinke ńkpọ ibaña isañ ndika Jerusalem ke Edisana ńwed Abasi. Ekeme ndidi mmọ ema esaña ata ediwak ibat itiat, edi akpanikọ mmọ ema efre anyan ọkposọñ isañ oro ke ini mmọ ekessimde obio emi Abasi ekemekde. Mmọ ema ebọ ediwak enọ ndida mbọp ufọk-Abasi nnyuñ ńkama ntuak ibuot nnọ Abasi ke akpanikọ. Esit ekenem mmọ didie ke ndifiọk nte ke ibighike, mmimọ imọñọ itọñọ ntak ikpono Abasi nte Enye ọkọdọhọde! Idara okpon adaña didie mfin ke ini owo eyerede ikot Abasi! Emem odu ke esit esie nte enye ke ima, ayakde mme enọ esie, oro edi ima ye utom, nda-mmana enọ (talent) ye ini ọnọ Abasi.

Owo iba ekedu nte etubom ye ada-usuñ ke ubọp-ufọk oro: Zerubbabel owo oruk David, emi eketiede nte andikara ye Joshua owo ufọk Aaron emi ekedide oku emi akakamade utom ukpono Abasi. Ekeme ndidi mmọ emi ekemana ke Babylon, ekeme ndidi ema ekpep mmọ nte enamde utom ke itie-ukpono Abasi, ndien ke ini ifet okodude, mmọ ema enyime ndiyak idem mmọ nsin ke utom Ọbọñ.

Itie-uwa

Ke mmọ ema ekessim Jerusalem, ema ebọp itie-uwa man Nditọ Israel ekeme ndiwa uwa nnọ Abasi. Mmọ ikoyomke ndikpono Abasi ikpọñ-ikpọñ edi ema eyom ńko uñwam ye ukpeme Esie ke abaña mme owo emi ekedude do. Nditọ Israel ema enim mme usọrọ ye ndisana usen. Mmọ ema ewa mme uwa nte

Ibet eketemede: mme edifop uwa, usen-ubok ye mbubreyo okoro ye mme uwa emi ekekade iso ewa ke kpukpru mme usen usoro nte Abasi okonimde. Emi etetie nte akam anditiene-Christ mfin, emi kpukpru usen osiode ini akam esie onim, okoneyo ye usen-ubok ndida nsobo ye Abasi nnyun nkpono Enye, ye enye ndika ke ufok-Abasi nkatuak ibuot nno Enye okoro ye itoro emi asanade ye esit ekom kpukpru ini osim Abasi.

Ndikpori Kpukpru Ndek

Mbio owo oro ema etono nditan nkpo utom ndi. Mmo ema eda mme obop-ufok ye mme anam-uso eto ke ukpe-okuk. Mmo ema enam ekikere ye mbon Zidon ye Tyre ete eno eto cedar emi otode Lebanon man eda ebop ufok-Abasi. Ekeme ndidi ke mmo ema ekpori ndek efep ke mbehe idem ndibop Itie-ukpono Abasi.

Ke ini owo etienede Abasi ke edikabare esit, edi nkpo eke ofonde enye ndibemiso mmen kpukpru nkpo eke ekpedide ubiono mfep. Man otodo enyene eti nono, owo enyene ndinam nsana-nyak nnyun nnehere ebiet emi enye ekeduede mbon efen. Ndien enye enyene eti nono ndibop nsim nsinsi ini.

Itiat-Ukot-Ufok

Didie ke edi akpan nkpo ufok ekededi ndinyene eti itiat-ukot-ufok! Ndusuk ini esida anyan ini ndibop ufok, kpa ye oro nkpo odu emi edoride enyin ndibop nsuhok ufok oro ndori ke esit.

Jesus ama etin abana owo iba emi mmo kiet-kiet ekebobde ufok. Kiet ama otibe ison otunon onyun odori itiat-ukot-ufok ke itiat. Ndien oyobio ama edi; edim, ukwo, ye ofum ikekemeke ndinyene ufok oro koro enye ama enyene itiat-ukot-ufok emi onode. Jesus okokot owo emi “enyene-ibuot owo.”

Jesus ekekpep akpaniko eke nkan Spirit. Owo emi okopde ikoro Abasi onyun anamde, emen enye edomo ye enyene-ibuot owo oro. Ekeme ndidi oyoho owo iba ekedi ifu me akanam ke nnyekidem. Enye okobop ufok esie ke ntan, ikenyeneke itiat-ukot-ufok. Ke ini oyobio edide ufok ama oduo, ndien “nwure ufok oro onyun okpon” (Luke 6:49). Jesus okodoho: “Ndien kpukpru owo eke ekopde ikoro Mi emi ndien minimke, eyedomo enye ye ndisime owo emi obopde ufok esie ke enyon utan” (Matthew 7:26). Nso utoro itiat-ukot-ufok ke afo enyene onok ufok fo eke Spirit, oro edi erinya ukpon fo? Nte afo ama obop odori ke Christ Jesus, itiat emi etimde esin ke idak ibibene?

Akwa Idara

Ke akpatre, ini ama edikem emi mme andibop ekesinde itiat-ukot Itie-ukpono Abasi. Mme owo ebono otok kiet nditoro nnyun nkpon Abasi “koro enye ofonde koro ima esie (emi enye amade) Israel odude ke nsinsi”. Mme oku ye mme Levi ekesida ukorowo ye akpankpan etoro Abasi ke ikwo. Mme okwo-ikwo ema ediana otok kiet ekwo ikwo “ke etoro enyun ekom Jehovah.” Nso utoro ini idara! Ndusuk ema etuana ke okposon uyo ndien ediwak owo esio mkpo idara. Ntre ke edi ke ini owo atuade mkpofok onyun ayakde esit esie onok Jesus ndien enye otono ndibop nno nsinsi uwem. Akwa idara odu ndien uwak edidon onyun odu ke iso.

MME MBUME

- 1 Anie ekedi Cyrus?
- 2 Nso idi ntak emi Nditok Israel ekedunde ke Babylon?
- 3 Nso ikanam Cyrus owuk ete mme Jew efia enyon eka Jerusalem?
- 4 Isua ifan ke Nditok Israel ekedu ke ntan-mfep ke Babylon?
- 5 Nso ikedi ntak emi mmo ekefiakde enyon Jerusalem?
- 6 Mmo ekeda nso enyon?
- 7 Mme anie ekedi Zerubbabel ye Joshua?
- 8 Nso ke ekebob ke Jerusalem mbemiso ekam esesin itiat-ukot-ufok Itie-ukpono Abasi?
- 9 Nso ikanam mmo enam uwa ye edifop uwa?
- 10 Esit mmo emi etetie didie ke ini ekesinde itiat-ukot-ufok?